Pohled do dějin české armádní duchovní služby – nedávná minulost a situace kolem roku 1900

Tomáš Veber

Duchovní služba Armády České republiky (DS AČR) bude v „cyrilometodějském“ roce 2013 slavit, nestane-li se do té doby nic mimořádného, již patnáct let své existence. Za tu dobu prošlo touto institucí již na čtyři desítky lidí, v aktivní službě setrvává 27 kaplanů ze sedmi křesťanských církví.¹ Když stál po roce 1996 dnešní generální sekretář České biskupské konference, Mons. Tomáš Holub, u zrodu této instituce, založené formálně až roku 1998, nikdo ještě tak docela nepředpokládal, že se duchovní služba stane stálou a platnou součástí struktur AČR. O tom, že tomu tak bude, rozhodla Holubova mise u českých jednotek IFOR/SFOR v Bosně a Hercegovině v roce 1996, která ukázala, že účast kaplanů v podobných misích i jejich případná spolupráce s AČR povede k zlepšení podmínek českých vojáků. Následovala dohoda mezi Ministerstvem obrany České republiky, Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví z roku 1998, jež nese název *Dohoda o duchovní službě v rezortu Ministerstva obrany*.² V letech 1998-2006 byl prvním hlavním kaplanem AČR právě Tomáš Holub.³ V současnosti vede kaplany v armádě Jan Kozler (nar. 1976).⁴

Ač je historie DS AČR poměrně mladá, její místo v AČR je místem tradičním. V letech existence první a druhé československé republiky a po skončení druhé světové války vždy v armádě sloužili také vojenští kaplani. Jejich osudy a osudy všech duchovních u československého vojska do roku 1948 vůbec symbolizuje osud Methoděje Kubáně (1885-1942), který se roku 1935 stal prvním československým generálem duchovní služby a byl krátce po rozbití Československa a obsazení „zbytkového Česka“ německými vojsky roku 1940 udán pro svou odbojovou činnost a 5.3.1942 umírá v koncentračním táboře v Dachau.⁵

Jenže historie vojenského kaplanství má v české či rakousko-uherské historii samozřejmě delší trvání. Pokud se tedy nyní pokusíme vypravit do výše přislíbeného období přelomu 19. a 20.století, respektive let před Velkou

¹ Jde o stav aktuální k datu 16.4.2012.

² *Dohoda o duchovní službě v rezortu Ministerstva obrany*, Praha: Česká biskupská konference, 1998.

³ Tomáš Holub (nar. 1967) byl 1.7.2011 jmenován generálním sekretářem České biskupské konference. Už od roku 2006 působí zároveň jako poradce ministra obrany pro duchovní službu. Srovnej: Duchovní služba Armády České republiky (WWW), dostupné na: <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=91> (cit. dne 16.4.2012).

⁴ Tamtéž, <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=64> (cit. dne 16.4.2012).

⁵ O něm vydal monografii Eduard STEHLÍK, *Páter Method: životní příběh generála duchovní služby Msgre Methoděje Kubáně*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2006.

válkou, bude nás zajímat podoba duchovenské služby, počty duchovních zapojených do struktur tehdejší armády, vztah k hierarchii apod. Také si, alespoň okrajově, všimneme konkrétních lidských osudů.

Podoba duchovní služby u vojska

Ačkoli se dá říci, že v křesťanských dějinách prakticky nelze myslet období, kdy by vojsko kteréhokoli křesťanského panovníka nedoprovázel kněz či mnich⁶, v rakouské monarchii nastal zásadní zvrat ve vztahu mezi armádou a církví roku 1773, kdy byl Marií Terezií zřízen apoštolský polní vikariát. Prvním polním generálním vikářem byl ustanoven Johann Heinrich von Kerens (1725 – 1792).⁷ Poté byl on i tři další polní vikáři – až do roku 1826 – zároveň též biskupem v St. Pölten. V roce 1890 se předposledním, v pořadí dvanáctým, apoštolským polním vikářem stal Coloman Belopotoczky (1845-1914), který úřad zastával v letech 1890-1911, tedy v námi sledovaném období. Posledním ve funkci byl potom Belopotockého sekretář, mj. autor monografie o polních kněžích monarchie, Emerich Bielík (1860-1927), původem Slovák z Ilavy.⁸ Slováci byli zjevně k výkonu tohoto úřadu předurčení, což potvrzují i slova rakouského a německého generála Edmunda Glaise-Horstenaua (1882-1946): „*Die Feldbischöfe des alten kaiserlichen Heeres waren sehr oft Slowaken. Als solche konnten sie deutsch, ungarisch und auch ihre slawische Muttersprache – Vorbedingungen, die für die Erfüllung ihres Berufes im Habsburgischen Völkerheer sehr wichtig waren*“⁹

- Ač by se kromě Bielíka na přelomu století stěží podařilo najít podobné pojednání, natožpak v češtině, přece můžeme vyjít i z česky psané reflexe aktuální situace, a to díky dlouhodobému zájmu Ignáta (či Ignáce) Zháněla (1863-1930), jenž se vojenskému kléru věnoval jako jednomu z mnoha svých „koníčků“, a také díky recenzi Bielíkova díla z pera Jana Nepomuka Sedláka (1854-1930).¹⁰ -

Vraťme se však ke stavu vojenského duchovenstva na přelomu 19. a 20.století. Apoštolský polní vikář, jímž byl od 6.června 1890 Kalmán (Koloman či Coloman) Belopotoczky¹¹, byl původně ustanovován do úřadu na sedm let s tím, že bylo možné misi prodloužit. Podobně jako v případě biskupů, také „nejvyšší feldkurát“ byl navrhován císařem a v úřadu poté stvrzen papežem. Nato se mu dostalo postavení titulárního biskupa, Belopotoczky se stal biskupem v Trikkalai (Tricala) v Řecku. V ustáleném pořádku však nastala změna již roku 1891, kdy byla

⁶ Tak například roku 1039 táhl s českým knížetem Břetislavem do Polska také biskup pražský, Šebíř, což dokládá Kosmas. Srovnej *Kosmova Kronika česká*, Praha: Svoboda 1972, s. 79 a dále.

⁷ Kerens, rodák z Maastrichtu a od roku 1769 biskup v Roermondu, se stal roku 1773 administrátorem biskupství při Vídeňském Novém Městě, v letech 1775-1785 zde byl řádně instalovaným biskupem. Posledních sedm let pak strávil jako první biskup nově zřízené diecéze ve Svatém Hippolytu (St. Pölten).

⁸ BIELÍK vydal k vojenské duchovní správě několik publikací, z nichž dvě jsou velmi obsáhlé: *Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*, Wien 1901; *Handbuch für die k. und k. katholische Militärgeistlichkeit*, Wien 1905. K němu srovnej např.: Franz GRUBER, *Aus der Geschichte der Militärseelsorge und der Militärseelsorger in Österreich*. In *Wiener Katholische Akademie*, Miscellanea, 3. Reihe, Nr. 153, Wien 1987, s. 48-64.

⁹ Edmund von GLAISE-HORSTENAU, *Ein General im Zwielicht: Die Erinnerungen Edmund Glaises von Horstenau*, Bd. 1 – K. und k. Generalstabsoffizier und Historiker, Wien: Böhlau 2005, s. 120.

¹⁰ Jan Nepomuk SEDLÁK, *Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*. Über Auftrag Sr. bisch. Gnaden des hochw. Herrn apost. Feldvicars Dr. Coloman Belopotoczky von Emerich Bielík, k. und k. 1. Feld-Consistorialsecretär und geheim. Kämmerer Sr. päpst. Heiligkeit, *Časopis katolického duchovenstva*, č. 3 a 4, roč. 42, 1901, s. 229-231, 294-295. Spíše než o recenzi jde ale o stručný přehled obsahu knihy.

¹¹ BIELÍK, *Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*, s. 113.

Belopotockému mise udělena na celou dobu služby, tedy do smrti či do odchodu na odpočinek, tak jako právě v případě Belopotockého.

V roce 1902 měl tento polní biskup a zároveň dvorní kaplan k ruce dohromady 148 kněží.¹² Úřad – polní konzistoř – vedl ředitel konzistoře a dva sekretáři, z nichž první zastával zároveň jakousi „náměstkovskou“ roli, neboť v případě zaneprázdněnosti konzistorního ředitele plnil jeho úkoly. Poté, níže v hierarchii, najdeme poněkud delší řadu celkem 18 polních farářů – 15 z nich rozptýleno po jednotlivých vojenských farních obvodech v Rakousku-Uhersku, jeden určený pro Bosnu¹³, jeden pro námořnictvo a jeden pro duchovní službu na vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě, čili na tzv. Theresianu. Tito kněží byli tzv. polními superiory (Feld-Superiore). Jejich úkolem nebylo jen v daném místě zastupovat polního vikáře, ale především byli sami také Feldgeistliche (polní duchovní) tam, kde jich bylo potřeba.¹⁴ Od roku 1896 je mezi nimi i jeden kněz řecko-katolický.

Habsburská monarchie však není územím „nábožensky homogenním“, proto se mezi vojenskými duchovními objevují nejen římsko- a řeckokatoličtí, ale také evangeličtí pastoři a samozřejmě také židovští a islámští duchovní: „*Evangelíci mají jednoho vojenského superiora seniora a sedm kazatelů: Mahomedáni mají dva vojenské imany. Židé mají své polní rabíny jen v čas mobilisace. Referentem v náboženských záležitostech u ministerstva vojenství je pro všechna vyznání apoštolský polní vikář.*“¹⁵ Apoštolský vikář tak musel vstupovat do kontaktu s duchovními jiných církví a náboženství. Vznikal tak alespoň v rámci rakousko-uherské armády prostor pro svého druhu „ekumenický dialog“?

Jisté je, že majoritu ve vojenské duchovní správě představovali (římsko)katoličtí duchovní. V roce 1902 vyslalo 45 ze 46 diecézí habsburské monarchie své duchovní do služeb armádě, českobudějovická diecéze uvolnila pro vojenskou službu celkem desítku duchovních, vůbec nejvíce po brněnské (12) a ostráhomské (11). Z českých a moravských diecézí vstoupilo toho roku do armádních služeb nebo v nich působilo celkem 43 kněží.¹⁶ Je to pochopitelné také proto, že armáda monarchie měla v českých zemích mnoho kasáren – prakticky v každém diecézním sídle: Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové a Josefově, Litoměřicích a Terezíně, Olomouci, Praze i Vratislavi (Breslau), pod jejíž správu náleželo i „české“ Slezsko.

Podmínky, za nichž mohl kněz vykonávat duchovenskou službu v armádě, byly následující: musel umět německy a dorozumět se jazykem regimentu, k němuž nastupoval, nesměl být starší 40 let a musel mít odsloužena nejméně tři léta v civilní duchovní správě.¹⁷ Cesty z armády pak byly následující: pensionování, smrt, návrat do civilní církevní správy, případně

¹² V těchto číslech vycházím z kratičké zprávy Ignáta Zháněla, otištěné v Časopise katolického duchovenstva roku 1902. Srovnej: Ignát ZHÁNĚL, Vojenský klerus, Časopis katolického duchovenstva, č. 6, roč. 43, 1902, s. 398-399. Podobná čísla uvádí také Bielik – srovnej Emerich BIELIK, Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates, s. 207.

¹³ Bosna byla pod Rakousko-Uherskou správou od konce 70. let 19. století, byla územím z větší části obývaným muslimy. Moc Habsburků se opírala především o zde žijící křesťanské Chorvaty a o muslimské velkostatkáře.

¹⁴ Srovnej BIELIK, Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates, s. 133.

¹⁵ ZHÁNĚL, Vojenský klerus, s. 399.

¹⁶ Srovnej tamtéž.

¹⁷ Srovnej BIELIK, Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates, s. 159. K dalším podmínkám srovnej zajímavý odkaz Juraj ČERVENKA, História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii I., dostupné na: <http://www.kvhbeskydy.sk/index.php/2009/01/09/historia-vojenskeho-duhovenstva-v%C2%A0habsburskej-monarchii-i/>, citováno dne 12.5.2012. Zde i podrobná základní periodizace vývoje v 19. století.

povýšení ve vojenské duchovní správě či přeložení.¹⁸ Vojenští kaplani pak měli nárok nejen na základní služné, jež činilo mezi 2,4 až 3 tisíci říšských korun, ale také na služební byt, popřípadě příspěvek na náhradní ubytování, v to zahrnuje i vojenského sluhu či jakéhosi majordoma.¹⁹

Hlavní pastorační úkol: starost o nováčky

Přes poměrně vysoký počet vojenských duchovních a přes dosti dobré zázemí, kterého se jim dostávalo, se zřejmě nedařilo, aby každá vojenská jednotka či posádka měla svého vlastního, případně několik dle vyznání. Proto vydal Kalmán Belopotoczky roku 1892 instrukci, již okomentoval téhož roku v Časopise katolického duchovenstva pastorální teolog Antonín Skočdopole (1828-1919).²⁰ Týkala se těch duchovních, kteří měli status výpomocných, tj. kromě svých běžných úkolů zastávali také po omezenou dobu post vojenských kaplanů či farářů.

Skočdopolův komentář upozorňuje na určité projevy chování v armádě, které byly předmětem trvalé péče ze strany vojenského duchovenstva: pokud do armády nastoupil mladý (věřící) muž, byl zde často o svou víru připraven, zejména nepřízní ze strany velitelů, důstojníků a starších vojáků obecně. Tím se po návratu do civilu stával ve své obci zdrojem „mravní nákazy“ či snad pohoršení, a to nejen obce samé, ale také „... zájmu církve, vlasti, obecné mravnosti a civilisace“.²¹ Přitom zaujme, že s pravidelnou bohoslužbou určenou vojsku to nebylo třeba příliš přehánět – doporučení znělo na alespoň jednu bohoslužbu měsíčně a je zřejmé, že ani tohoto minima nebylo možno často dosáhnout.²²

Největší starost a péči měli (jistě nejen výpomocní) vojenští duchovní věnovat nováčkům. Skočdopole cituje Belopotoczkyho: „Odloučení od domácích, nové a neobvyklé poměry životní, přísnost kázně a ostatní okolnosti působí velmi často, že mysl mladého vojína klesá a pudí jej leckdy až ku zoufalství a sebevraždě.“²³ Sebevraždám jakožto masovému sociálnímu jevu věnovali v téže době pozornost také sociologové a filosofové, mezi jinými i Tomáš Garrigue Masaryk, jenž na toto téma publikoval již v předchozím desetiletí. V armádě byly sebevraždy stejně časté jako v civilní společnosti a důvodem jistě nebylo pouze citované odtržení od domácích nebo snad přísnost kázně. Mnohem častěji to byly zřejmě ony „ostatní okolnosti“: alkoholismus, hazardní hry, snad také různé formy šikany, otázky cti a podobně.²⁴ Dalšími adresáty zvláštní pastorační starostlivosti pak byli také nemocní vojáci.

V souvislosti s těmito úkoly také Belopotoczky udělil „všem kněžím, kteří výpomocnou duchovní správu vojenskou konají, a všem od vlastního biskupa approbovaným kněžím, kteří by ku zpovídání vojenských osob byli pozváni, jurisdikci k tomu potřebnou a nad to i plnou moc“ *absolvendi personas castrasequentes in foro conscientiae, a quibusvis excessibus et delictis, quantumcunque gravibus et enormibus etiam in casibus summo Pontifici et Sedi Apostolicae specialiter reservatis.*“²⁵

¹⁸ Srovnej tamtéž.

¹⁹ Byt o dvou místnostech, obývaný spolu s vojenským sluhou, stejně jako náplň práce tohoto vojenského sluhu, to vše najdeme barvitě popsáno u Jaroslava Haška. Srovnej Jaroslav HAŠEK, *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, Praha: Cesty, 2000.

²⁰ Antonín SKOČDOPOLE, Výpomocná duchovní správa při vojsku, *Časopis katolického duchovenstva*, č. 10, roč. 33, 1892, s. 577-582.

²¹ Tamtéž, s. 578.

²² Srovnej tamtéž, s. 579.

²³ Tamtéž, s. 580.

²⁴ Alespoň tušit právě tyto zdroje nesnáží dává následující citát: „Tolik jisto, že by udatnosti našich vojinů nic nebylo, kdyby večer v každé šemálce společná modlitby se konala, a kdyby ty hrozné řeči, které na místo ní se vedou, dokud všickni neusnou, nikdy pronášeny býti nesměly.“ Antonín SKOČDOPOLE, Výpomocná duchovní správa, s. 581.

²⁵ Tamtéž, s. 581-582.

Tím dal dle Skočdopolových závěrů najevo, že jeho pravomoci jsou širší, než pravomoci diecézních biskupů, dostal se dokonce málem naroveň papeži, alespoň co do penitentních kompetencí: „Ze slov těch tak prostě a bez omezení pravených vysvítá, že apoštolský vikář má širší moc nad hříchy papeži vyhrazenými nežli obyčejně biskupové naši mají.“²⁶ Jeho pravomoc se však vztahovala přímo pouze na vojenské duchovní, vojáci a duchovní sloužící u domobrany – zemské obrany, u vojska v rezervě či ve výslužbě, případně vojáci postavení mimo službu, ti všichni pod jurisdikci polního apoštolského vikáře již nepatřili.²⁷

Feldkuráti kolem roku 1900 – tři konkrétní osudy

Díky přehledu vyhotovenému Bielikem máme přesně zaznamenána jména kněží, kteří tvořili páteř vojenského duchovenstva kolem roku 1900 (k 1.prosinci).²⁸ Z nich si však přiblížíme pro ilustraci pouze několik jmen.²⁹

Jan Fanta, vojenský farář v Praze

Jan Fanta se narodil v Trhových Svinech 23.června 1834 v rodině řezníka Jana Fanty. Po studiích ve Svinech a Českých Budějovicích vstoupil roku 1856 do kněžského semináře. K jeho spolužákům zde patřili spisovatelé Čeněk Václav Bendl (1833-1870), Josef Baar (1835-1907) a Šimon Kabát (1835-1905). Fanta byl vysvěcen na kněze 29. července 1860 a už od roku 1867 působil v armádě jako vojenský duchovní. Roku 1897 byl jmenován čestným kanovníkem českobudějovické katedrální kapituly „extra statum“, zemřel jako vojenský kurát v Praze 16.dubna 1902. Na jeho post poté nastoupil další z českobudějovických čestných kanovníků, Václav Cába.

„Dobrý kamarád“ Václav Cába

Narodil se 8.září 1846 v Chlumu u (České) Křemže, v rodině domkáře Tomáše Cáby a Anežky, rozené Cimrmanové.³⁰ Studoval na gymnáziu v Českých Budějovicích a poté bohosloví tamtéž. Na kněze byl vysvěcen 15.července 1873 biskupem Janem Valeriánem Jirsíkem (1798-1883). Pro své nesporné studijní předpoklady byl po krátké kaplanské epizodě v Českých Budějovicích vyslán na další studia do Vídně, kde na tzv. Frintaneu dosáhl hodnosti doktora teologie roku 17.ledna 1879.³¹ Studium absolvoval disertační práci na téma: Cui competit legislatio et iurisdictio super matrimonio? Absolutoriem na tomto ústavu se Cába zařadil mezi skutečnou kněžskou elitu a byl tak přímo předurčen k vyšším úřadům a kariérnímu postupu. Od roku 1880 působil jako polní kurát a zároveň profesor na vojenské reálce v Eisenstadtu (Železné) v rakouském Burgenlandu, kde působil po patnáct let. Odtud odešel po svém jmenování čestným kanovníkem českobudějovické katedrální kapituly „extra statum“ 7.října 1895, nadále pak působil v pevnosti Josefov jako vojenský farář.³² Následně byl jmenován roku

²⁶ Tamtéž, s. 582.

²⁷ Tamtéž. - Tyto skupiny byly v kompetenci civilní duchovní správy. Srovnej také noticku Ignáta ZHÁNĚLA, Aktivní osoby c. a k. vojska, *Časopis katolického duchovenstva*, č. 3, roč. 49, 1908, s. 254.

²⁸ BIELIK, *Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*, s. 220-229.

²⁹ Všichni dále zmínění byli spjati s historií českobudějovického biskupství. V minulosti jsem se s těmito jmény setkával při mapování dějin českobudějovického kněžského semináře a diecézního teologického institutu, který v Českých Budějovicích sloužil k výchově a vzdělávání kněží mezi léty 1804-1950.

³⁰ Srovnej fotokopii záznamu křemežské křestní matriky, dostupnou na: <http://www.khoutikriz.org/priloha/caba.php>, (cit. Dne 12.5.2012).

³¹ Srovnej Diözesanarchiv Wien (DAW), Frintaneum, Institutsprotokoll, Bd. 4., fol. 307-307v.

³² Srovnej BIELIK, *Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*, s. 221.

1902 zemským vojenským knězem v Praze. Když se pak roku 1907 uprázdnila prebenda jindřichohradeckého probošství, stal se v listopadu téhož roku infulovaným proboštem. V této hodnosti zemřel 14. září 1916, byv předtím ještě mnohokrát vyznamenán a jmenován také čestným občanem křemežským.

Cába zřejmě už někdy za svého působení v Eisenstadtu vydává ve Steinbrennerově tiskárně ve Vimperku modlitební knížku pro vojáky s názvem *Der gute Kamerad des österreichischen Soldaten*.³³

Leonhard Rendl

Narozen 6. listopadu 1864 v české rodině soustružníka Jana Rendla z Velhartic u Sušice, studoval nejprve tamtéž, poté v Českých Budějovicích, kde absolvoval nejprve gymnázium a poté zčásti také kněžský seminář, z něhož však odešel v posledním ročníku studovat do římské koleje Bohemicum. V letech 1887-1889 byl kaplanem v Kolínci.³⁴ V Bielikově seznamu je uveden na závěr skupiny „Militär-Curaten und Kapläne 1. Classe“, s datem 1891, od něhož sloužil jako kaplan ve vojenském špitále v Przemyslu.³⁵

Dne 27. června 1907 byl jmenován čestným kanovníkem českobudějovické katedrální kapituly, v průběhu Velké války byl polním kurátem, v letech 1917-1920 zastával funkci infulovaného probošta v Jindřichově Hradci. Stal se také autorem knihy - *Květy duše: myšlenky, upozornění a rady věnované řeholnicím*.³⁶ Leonhard Rendl zemřel 9. září 1943 jako čestný kanovník českobudějovický.

Evropa chystala válku – i s polními kuráty

Od přelomu století, najisto pak od Schlieffenova plánu (1905), se Německo spolu se svým spojencem, Rakouskem-Uherskem, začaly připravovat na válku. Jak se rozrůstal vojenský aparát, rostl také celkový počet vojenských duchovních. Nepřekvapí proto příliš, že bylo-li v rakousko-uherské armádě v roce 1902 celkem 148 vojenských duchovních římskokatolického vyznání, v roce 1910 už je římskokatolického duchovenstva „jen“ 134 osob, ale vojenských duchovních celkem působí v armádě 173. V průběhu války pak jsou povoláni všichni, kteří splňují nároky na fyzickou připravenost, jazykovou výbavu a psychickou odolnost.

Sám polní apoštolský vikář, Emerich Bielik, vizituje po celou válku „své“ polní kněze a další duchovní na všech frontách, včetně zákopů. Po válce dožije tento historik vojenské duchovenské služby a titulární biskup z Tarsu jako apoštolský administrátor biskupství v rumunské Oradey, čili Velkém Varadíně.³⁷ Trvá ještě několik let, než se všichni vojenští duchovní rakousko-uherské armády začlení do struktur armád nově vzniklých nástupnických států nebo odejdou do civilní služby.³⁸

Abstrakt: Příspěvek pojednává o dějinách a současnosti vojenské duchovenské služby v českých zemích, s tím, že předmětem autorova zájmu je období kolem roku 1900, s nutnými přesahy. Autor se nepokouší

³³ Více k ní srovnej na: http://www.kohoutikriz.org/data/w_caba.php, (cit. dne 12.5.2012).

³⁴ Srovnej k tomu: <http://www.kolinec.eu/pisemnosti/cp/cp12.htm>, (cit. dne 12.5.2012).

³⁵ Srovnej BIELIK, *Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*, s. 225.

³⁶ Vydáno Domem milosrdentství Vincentinum roku 1934.

³⁷ Srovnej ČERVENKA, *História*, poznámka výše v textu.

³⁸ To můžeme velmi dobře sledovat v diecézních katalozích kléru od roku 1918 do prvních let dvacátých.

o zevrubné pojednání dané problematiky, spíše svým textem chce upozornit na oblast církevních dějin, která stála dlouho téměř bez povšimnutí moderní české historiografie.

Insight into the History of the Czech Army Chaplain Service - Recent Past And the Situation around the Year 1900

Abstract: The article shows a piece of historical and contemporary „life story“ of the military spiritual duty in Czech countries, focused on the 1900's. The text talks about this (till now ignored) theme briefly, but it is the first article after the long („white places making“) era in the Czech historical context.

Klíčová slova: armáda, duchovní služba, kaplan, Koloman Belopotoczky

Key words: army, spiritual duty, chaplain (curate), Koloman Belopotoczky